

Opfok in dienst van ver vanging?

Balanceren tussen óf alle kalveren aanhouden óf zo min mogelijk opfokken

Al het jongvee aanhouden en daardoor nooit om vaarzen verlegen zitten. Of uit kostenoverweging zo min mogelijk kalveren opfokken?

Dit dilemma staat centraal in de eerste van drie verhalen van PV en Wageningen Universiteit over jongvee en vervangingsbeleid.

De opfok van vrouwelijk jongvee op melkveebedrijven is een belangrijk aspect van de bedrijfsvoering. Dat zal niemand betwisten want het gaat om de nieuwe generatie melkkoeien. Toch krijgt dit aspect niet altijd de aandacht die het verdient. Voor de 'technische' kant van de opfok als voeding en huisvesting valt dat nog wel mee. Maar hoe is het gesteld met het bedrijfseconomische perspectief met als kernvraag: wat is het optimale aanhoudingsbeleid voor jongvee? Te weinig jongvee aanhouden kan leiden tot een tijdelijk tekort aan melkkoeien, waardoor de melkproductie suboptimaal verloopt. Te veel kalveren opfokken kan extra kosten met zich meebrengen, zeker indien de verkoopwaarde van drachtige pinken laag is.

In dit artikel zal een globaal overzicht geschetst worden van de problematiek rond het aanhouden van jongvee en wordt ingegaan op de bedrijfsspecifieke afwegingen die gemaakt moeten worden. In twee volgende artikelen zal nader ingegaan worden op kwantitatieve aspecten van jongvee opfok en de rol van de gebruikswaarde van melkvee.

vee opfok en de rol van de gebruikswaarde van melkvee.

Dilemma

In figuur 1 wordt een schematisch overzicht gegeven van de relaties tussen de behoefte en de beschikbaarheid van vrouwelijk jongvee. De meeste melkveebedrijven bestaan uit drie afzonderlijke 'onderdelen': de melkveestapel, de jongveestapel en de voervoorziening. Al deze drie kunnen als zelfstandige bedrijfsonderdelen worden gezien. Immers, om melk te produceren hoeft geen jongvee aangehouden te worden. Een bedrijf kan volstaan met het aankopen van drachtige vaarzen (met overigens wel de nodige veterinaire risico's). Ook hoeft een bedrijf niet zelf ruwvoer te verbouwen.

De samenstelling van de melkveestapel met betrekking tot leeftijd, productieniveau en stadium in de lactatie (en dus de dagelijkse melkproductie) kan in de tijd sterk aan verandering onderhevig zijn, onder andere als gevolg van fluctuaties in het aantal aanwezige dieren en de ge-

middelde dagelijkse melkproductie per dier. Doel moet echter steeds zijn, dat de samenstelling over het jaar heen zodanig is, dat het melkquotum volgemolken wordt. Als dit niet lukt kan er op diverse manieren financiële schade opgelopen worden:

– bij overschrijding van het melkquotum is de productie minder efficiënt omdat de kostprijs per kilo melk hoger wordt;

– bij overschrijding van het melkquotum moet superheffing worden betaald;

– als melkkoeien versneld worden afgevoerd om overschrijding van het quotum te voorkomen ontstaat schade als gevolg van gemist toekomstig inkomen van die min of meer onnodig afgevoerde dieren.

De samenstelling van de jongveestapel is constanter dan de samenstelling van de melkveestapel. Het aantal vaarzen dat af-

kalt wordt bepaald door het aantal aangehouden stuks jongvee minus sterfte en verkoop van kalveren en pinken. Complex hierbij is de factor tijd. Tussen de beslissing tot aanhouden van een kalf en het werkelijk beschikbaar komen als vaars in de melkveestapel zit een periode van ongeveer twee jaar. Bij de beslissing tot al dan niet aanhouden dient dus vooruitgekeken te worden.

Aanhouden van te weinig jongvee of een verhoogde sterfte tijdens de opfok kan leiden tot een ontoereikende instroom van vaarzen in de melkveestapel, met de hierboven al genoemde schade als gevolg. Te veel kalveren aanhouden resulteert in extra opfokkosten. Belangrijke factoren die de opfokkosten bepalen zijn de kosten

Helmut Saatkamp

Wijbrand Ouweltjes

Kees van der Walle

Henk Hogeveen

voor ruwvoer en mestafzet. Op beide kostenposten is de bedrijfsintensiteit sterk van invloed.

De 'kunst' voor een melkveehouder is om opfokstrategie en vervangingsbeleid zo vorm te geven dat de som van financiële schade bij de melkveestapel (dus het quotum zo efficiënt mogelijk volmelken) en de kosten van jongvee opfok minimaal is.

Extreme invalshoeken

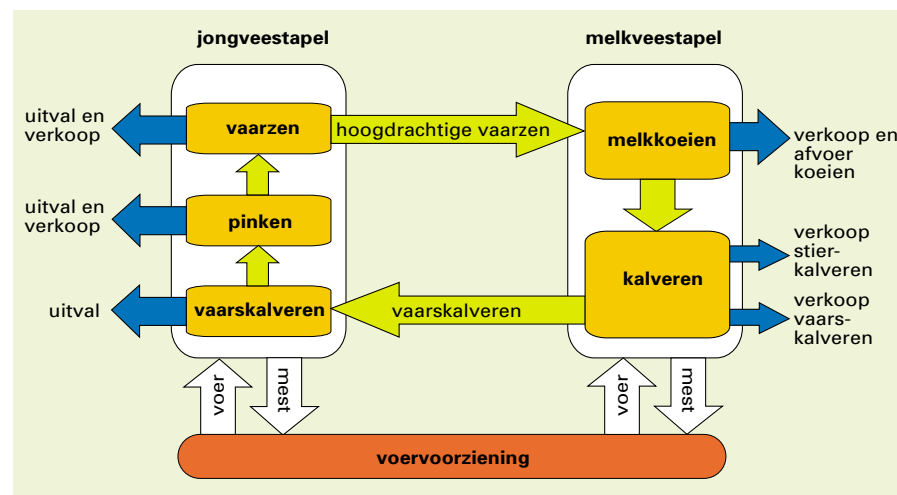
Het zal duidelijk zijn dat het bovengeschetste probleem van bedrijf tot bedrijf verschilt. Om enige richting te geven in de afweging rondom het aanhouden van jongvee, kan het probleem vanuit twee extreme invalshoeken bekeken worden.

Indien prioriteit gegeven wordt aan minimalisering van eventuele schade bij de melkveestapel, moet de jongvee opfok hiervan in dienst staan. Dit betekent dat er steeds voldoende hoogdrachtige vaarzen beschikbaar zijn, zowel in totaal aantal per jaar als op ieder gewenst moment. Om te voorkomen dat er gebrek aan vaarzen is zal een veehouder die deze strategie volgt ervoor kiezen om meer jongvee aan te houden dan strikt noodzakelijk. Daardoor worden de totale gemiddelde opfokkosten voor jongvee hoger. Deze invalshoek is met name voor meer extensieve bedrijven interessant, omdat de kosten voor jongvee opfok van deze bedrijven beduidend lager kunnen zijn in vergelijking met die op intensieve bedrijven.

De andere invalshoek is dat een veehouder ervoor kiest om de kosten voor jongvee opfok te minimaliseren. Dit zal vooral de insteek zijn op bedrijven met hoge kosten voor ruwvoeraankoop en mestafzet waardoor de kosten voor jongvee opfok

Figuur 1 – Schematische weergave van relaties tussen melkvee, jongvee en voeding

Koeiebloempjes

relatief hoog zijn (dit speelt met name op intensieve bedrijven). Gevolg kan zijn dat de instroom van vaarzen zo nu en dan hapert, waardoor schade bij de melkveestapel kan ontstaan en (een deel van) de bezuiniging op jongveeopfok weer verloren gaat.

Tussen beide extreme invalshoeken ligt echter een keur aan variatiemogelijkheden. Hoe met deze problematiek om te gaan is echter zeer bedrijfsspecifiek en hangt af van diverse factoren zoals:

– bedrijfsgrootte: bij kleine bedrijven speelt het toeval (van bijvoorbeeld te veel of te weinig vrouwelijk jongvee) een veel grotere rol dan bij grote bedrijven;

– de bedrijfsintensiteit, die met name een effect heeft op de kosten voor ruwvoer en mestafzet;

– de gemiddelde melkproductie per koe in combinatie met het afkalfpatroon (jaarrond versus herfstafkalven): beide factoren samen hebben een invloed op de kans op onder- of overschrijding van het melkquotum en de daarmee samenhangende schade.

Daarnaast moet altijd bedacht worden, dat in de melkveestapel maatregelen genomen kunnen worden om de melkproductie bij te kunnen sturen. Vooral aan het einde van het quotumjaar (de periode januari-maart) is dat mogelijk. Hierbij kan gedacht worden aan het iets eerder droogzetten of juist langer doormelken van koeien en verhoging/verlaging van de melkproductie van individuele dieren door verandering van de krachtvoergif.

Dr. ir. H. W. Saatkamp, universitair docent Wageningen Universiteit
Ir. W. Ouweltjes, onderzoeker PV
Ir. K. van der Walle, toegevoegd onderzoeker Wageningen Universiteit

Dr. ir. H. Hogeveen, universitair docent Wageningen Universiteit

Monique Brandt, journaliste:

'Geloof het of niet, maar de Net 5-dramaserie Meiden van de Wit heeft gezorgd voor een beter imago van de zuivelsector bij vrouwen tussen achttien en vijftig jaar.' (LC)

Hans van Sytzama, melkveehouder te Brummen:

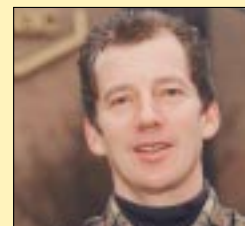
'Ik doe de koeien sinds twee jaar niet meer in de wei. Onderzoek heeft uitgewezen dat twintig procent van de grond wordt belopen, bescheten en bezeten.' (AgD)

Paul de Backer, melkveehouder te Waarschoot:

'Ik ga de koeien binnen houden. De stal leent zich ertoe en zodoende kan ik schommelingen in het rantsoen tot een minimum beperken.' (Mb)

Pieter Hildering, grafisch ontwerper:

'Een vechtstier heeft een vrij leven in de wei, waar menig dier in de bio-industrie jaloers op kan zijn. Die lijden hun leven lang, terwijl een vechtstier hooguit 20 minuten in de arena staat.' (NRC)

Johan van Arendonk, hoogleraar Fokkerij en Genetica te Wageningen:

'Als je naar de weg kijkt die het stierkalf aflegt, weet je bij de geboorte alleen wat van vader en moeder, maar niet welke helft van de genen het dier van de vader en de moeder heeft gekregen. De exacte bijdrage van de ouders en daarmee de fokwaarde van

het stierkalf is pas na 5 of 6 jaar bekend. Met een DNA-test en voorselectie op embryo's kun je die weg aanzienlijk bekorten. En een snellere genetische vooruitgang bereiken.' (Ve)

Cor van Laarhoven, melkveehouder te Loon op Zand:

'Een MRIJ-koe heeft vet onder haar vel en heeft veel minder last van dikke hakken dan een zwartbonte. Een ligboxenkoe van het zuiverste water dus.' (ZH)

Hans van Sytzama:

'Men denkt dat met koeien in de wei het imago beter wordt. Maar wie betaalt mij die koe in de wei?' (AgD)

Monique Brandt:

'Het is niet te zeggen of er na Meiden van de Wit ook meer kwark, halfvolle melk en kaas is gekocht door fans van de serie, waarin de hoofdpersonen in plaats van een fikse borrel graag een glaasje melk inschenken.' (LC)

Johan Zonderland, melkveehouder te Lelystad:

'Voor de gezondheid van de koeien is het beter om ze buiten te laten lopen. En mocht de consument bereid zijn om een stuiver toeslag te betalen voor weidemelk dan gaan ze direct weer naar buiten.' (AgD)

Cor van Laarhoven:

Onze MRIJ-koeien zijn dieselkoeien. Ze beginnen langzaam, verbuiken economisch hun energie en ze gaan lang mee. Dat laatste heeft tot gevolg dat we relatief weinig jongvee nodig hebben voor de vervanging — een element dat tot nu toe nog veel te weinig wordt

meegenomen in de bedrijfseconomische overzichten.' (ZH)

Paul de Backer:

'De prijs van sperma is geen determinerende factor. Bovenal moet het plaatje compleet zijn. Ik stel geen minimeisen maar moet bij de stier een goed gevoel hebben bij de cijfers en niet bij het verhaal-tje dat de verkoper me brengt.' (Mb)

Johan van Arendonk:

'ET als techniek heeft niet zo'n vlucht genomen als gedacht. Wel wordt het aantrekkelijker in combinatie met DNA-tests. De kans op teleurstellingen is dan kleiner. Maar dan nog kan het alleen uit als fokmateriaal extra opbrengsten genereert. ET met DNA-test zal ook in de toekomst geen grote rol spelen bij veehouders die hun inkomen vooral uit melk halen.' (Ve)

Joost Eerdmans, lid Tweede Kamer voor LPF:

'Mijn moeder groeide op op een boerderij. Ik ben opgegroeid met dieren. Dierenrechten zouden in de grondwet moeten worden opgenomen. Maar ik ben geen extremist. Ik eet vlees, maar wel biologisch vlees, want ik ben geen fan van de bio-industrie.' (HP)

Aad Vernooij, woordvoerder Nederlands Zuivelbureau:

'We willen met een eventueel vervolg van Meiden van de Wit duidelijker uitstralen dat de oorsprong van zuivel ligt bij de koe en het weiland en niet in de fabriek.' (LC)

Bronnen: Zeldzaam Huisdier (ZH), Veehouderij (Ve), HP/De Tijd (HP), NRC Handelsblad (NRC), Agrarisch Dagblad (AgD), het Landbouwblad (hL), Leeuwarder Courant (LC), Melkveebedrijf (Mb)